

Ruimte Bezetten

Ruimte Bezetten was een groot en langdurig project. Gedurende een jaar werd het Stadhuis te Rotterdam bezet door een groep van in totaal zo'n 200 kunstenaars. Reeds een jaar vóór de eigenlijke bezetting begon het project, op initiatief van Leslie Robbins, met gesprekken van vertegenwoordigers van Rotterdam 2001 en de Rotterdamse Kunstenaarsinitiatieven over hoe kunstenaarsinitiatief te bundelen om het te kunnen tonen. Na een aantal ontmoetingen waarin een plan van Eveline Visser en Ruud Reutelingsperger vorm begon te krijgen is de stichting Occupying Space opgericht die de verschillende ideeën en belangen tot een programma moest bundelen en de verantwoording kreeg voor de totstandkoming van bezetting van en in het Stadhuis. De organisatoren kozen voor een brede aanpak om de diversiteit van potenties van kunst en kunstenaars met betrekking tot de locatie te tonen.

Ruimte Bezetten was een unieke mogelijkheid voor kunstenaarsinitiatieven in Rotterdam om te tonen wat ze in huis hadden. Kern van het project was de aanwezigheid van kunst, kunstenaars en kunstenaarsinitiatieven in het Rotterdamse Stadhuis. Gedurende het jaar 2001 namen zij naast de bestuurders van de stad en andere gebruikers van het gebouw hun plaats in. Door de gestructureerde samenwerking die Occupying Space tussen de verschillende initiatieven, kunstenaars en ambtenaren op gang bracht kon men komen tot een nadere defininiëring van het begrip kunstenaarsinitiatief, het kunstenaarschap van de leden van Rotterdamse initiatieven en de betekenis hiervan voor de stad en zijn bestuurders.

Er ontstond door een overleg van B&W, ambtenaren en kunstenaars ruimte voor experimenten in samenwerkings-, kunst-, presentatie- en communicatievormen. Het project vestigde de aandacht op de werkzaamheden van de kunstenaars door middel van presentaties voor een breed publiek; bezoekers van het Stadhuis (mensen met zeer diverse culturele achtergronden, zeer diverse nationaliteiten, belangengroepen, etc.), gebruikers ervan (ambtenaren en bestuurders) en passanten.

Er werden twee drukwerken uitgegeven; werkboek *Ich kenne kein Weekend* en de eindpublicatie *RBvwbl*. En er werd de website www.ruimtebezetten.nl ontworpen die een beeld gaf van de Rotterdamse kunstenaarsinitiatieven, informatie gaf over Ruimte Bezetten en een podium bood aan kritische geluiden ten opzichte van het project. De publicaties, waarin kennisgeving, kennismaking en debat een plaats vonden, ondersteunden de activiteiten en ontmoetingen van Ruimte Bezetten en brachten de verschillende onderdelen met elkaar in verband.

Uit de unieke mogelijkheid tot gebruik van het Stadhuis sprak de betrokkenheid van de lokale overheid bij hun kunstenaars. Ondanks alle goede wil van beide kanten, die van de kunstenaars en die van de ambtenaren, bleven beide werelden sterk op zichzelf gericht en bleef het succes van het project beperkt tot contacten tussen individuen en individuele belevenissen. Die echter voor de vele betrokkenen van grote betekenis zijn.

Ruimte Bezetten in het Stadhuis te Rotterdam

05 09 00 kunstenaarsverkenningen 03 07 01

In de opstart- en beginfase van Ruimte Bezetten gaven bodes rondleidingen voor groepen kunstenaars om de ruimte van het monumentale gedeelte van het stadhuis te verkennen. Deze tochten volgden geen vaste route, maar waren gericht op het betreden van zoveel mogelijk verschillende ruimtes, van torenkamers tot raadszaal en van utilitaire ruimtes tot collegekamer, om plek te vinden. Deze verkenningen hebben direct geresulteerd in O (space).

10 01 01 Het Kantoor 16 02 02

Het Kantoor was een 'work in progress' van Michel van Adrichem, Leslie Robbins, Eveline Visser en vele medewerkers. Het was aanvankelijk gevestigd in twee voormalige portiersloges en in het Mobiel Kantoor, twee oranje tafels (tafelkarren) en twee oranje stoelen met bergruimte voor ordners (zetelkarren) op wielen, ontworpen door Richard Hutten. Na het constateren van ruimtegebrek door uitdijende organisatiewerkzaamheden, is in juni tevens een deel van de zolder van het Stads Kantoor door B&W beschikbaar gesteld. Het Kantoor stond voor fysieke aanwezigheid van kunstenaars in het Stadhuis en richtte zich op samenwerking, communicatie en organisatie.

29 01 01 Opening

Een jaar van bezetting werd gestart op de omloop bij de Burgerzaal met openingswoorden van Nico van Eck, Bert van Meggelen en Michel van Adrichem, performances van Jördis Cordua & Franziska Wien en van Lotte Bovi, en een installatie van Kim Zieschang.

29 01 01 www.ruimtebezetten.nl 01 10 02

Deze website in Nederlands en Engels werd gemaakt door Carolien Bijvoet, Anneke Auer, Daniel Roodenburg, Herman den Brinker en Marc van de Velde. De site was er om de bekendheid van de kunstenaarsinitiatieven te vergroten, zowel bij een breed publiek als bij kunstenaars onderling en communicatie tussen kunstenaars op gang te brengen. Tevens bood de virtuele ruimte plaats aan kritische geluiden over Ruimte Bezetten met steeds wisselende columns en een discussieforum. De website was ook een bron van informatie, waarmee het publiek op de hoogte werd gehouden van ontwikkelingen van Ruimte Bezetten en achtergrondinformatie kreeg over projecten.

01 02 01 Overheadproject 02 02 02

Wandschappen realiseerde een project waarin van 800 werknemers digitale portretfoto's werden gemaakt die tot stempel werden omgevormd. Om de persoonsbekendheid onder collega's te vergroten stempelden de kunstenaars de koppen op de inkomende post. Op de nieuwjaarsborrel van het Stadhuis en de Sluiting van Ruimte Bezetten werden de stempels aan de geportretteerden overhandigd. Het project is gerealiseerd in nauwe samenwerking met een werkgroep van ambtenaren die zich richt op het bevorderen van interne communicatie en resulteerde in vervolgopdrachten.

15 02 01 De Werkplek

Om kunstenaars die projecten ontwikkelden met als verbindende factor de werkplek met elkaar in contact te brengen werd er een vergadering georganiseerd. Na deze vergadering bleek er bij de

deelnemers geen behoefte te bestaan om in groepsverband verder te werken aan de diverse individuele plannen.

01 03 01 De Vernieuwing 12 10 01

Tweewekelijkse bijeenkomsten voor deelnemers van Ruimte Bezetten: kunstenaars, architecten, ontwerpers en plannenmakers, waarin inhoudelijk werd gesproken over diverse individuele plannen. In de beginfase werden concepten uitgewisseld, later gingen de deelnemers zich richten op de realisatie van hun project en kwam er een einde aan de samenwerking.

27 03 01 De Verzwegen Ruimte

Het eerste werk werd, zonder toestemming van B&W, in het Stadhuis gerealiseerd door Arlette Boerlage in de buurt van Het Kantoor. De twee vitrines, de een met een Stadhuishouboekje met een gat en de ander met het ontbrekende deel, maakten later deel uit van O (space) en zijn door de Gemeentelijke Rekenkamer aangekocht.

De stille Koe

Een diaprojectie van Lieselot IJsendoorn op een scherm van heel dun uitgerolde yoghurt op de ruit van Loge C (Het Kantoor). In een reactie op de MKZ-crisis liet de kunstenaar een dia van een koe, een getuige, van maart tot september wegbleken door projectie.

De Nationale Bodedag

Een project van Hieke Pars en Steffen Maas in het kader van Nationale Bodedag. Het bestaat uit een dubbelpagina in het bijvoegsel van de Volkskrant van 10 05 01 en een serie van drie kaartjes, als presentje voor de verzamelde bodes.

20 05 01 Gras Laten Schieten 16 06 01

Een installatie van Melanie Bosboom en Sigrid Kottelaar in het tochtportaal van het Stadhuis. In het kader van Breeze of AIR maakte het werk deel uit van Hortus Ludi, een tentoonstelling van de Rotterdamse galerieën. Om de ronde bank was een grastapijt van groene deegrolletjes te zien; een monitor toonde het productieproces van de binnentuin.

31 05 01 Woorden met Wink

Een van een serie van langdurige talkshows van Wink van Kempen vond in de wachtzaal voor trouwpartijen plaats, georganiseerd door MOIST projects. In vijf uur voelde hij 14 gasten op eigenzinnige wijze aan de tand in de met kunst, muziek en voedsel comfortabel gemaakte ambiance. Tegelijkertijd was in de raadzaal het debat over de affaires Korthuis en Peper gaande.

21 06 01 The Gil&Moti Wedding Project 30 06 01

Op 21 06 01 verbonden Gil Nader en Moti Porat kunst en echt met elkaar door zich op het erebalkon van het Stadhuis in de echt te laten verbinden door burgemeester Opstelten. Dit was het hoogtepunt van een bijzonder grootschalige huwelijksperformance, waaraan velen hun medewerking verleenden. In de week direct na de voltrekking van hun huwelijk hebben Gil en Moti in een bed in hun installatie in de centrale hal van het Stadhuis ontvangst gehouden onder de titel The Gil&Moti Honeymoon.

Tot ziens

In de zomerperiode was er een filmprojectie van Sahrón Schlebos; spiedende ogen op het Davidsbeeld in de centrale hal van het Stadhuis. Het werk is opgenomen in O (space).

31 08 01 O (space) 01 10 01

Dagelijkse rondleiding door een kunstenaar en een bode voor publiek (maximaal 30 pers.). Een route langs 34 objectgerichte kunstwerken die opgesteld stonden langs een vastgestelde route door het monumentale deel van het Stadhuis, van kelder tot zolder en in de burgerzaal tot en met de raadzaal. O (space) was bedoeld om het monument stadhuis op een totaal andere manier te (laten) ervaren, een introductie te geven van kunst en kunstenaars aan de bewoners van het pand en de veilige vertrouwde gang van zaken van het apparaat te destabiliseren.

01 10 01 Dreamgarden (internal landscapes) 16 11 01

Dreamgarden is een procesgericht project van Daniela Swarowsky, met medewerking van 19 kunstenaars. Vanaf de opening tot de einddiscussie hebben de deelnemers in hun 'droomtuinen', waar ontmoetingen konden plaatsvinden, een verband gelegd tussen de wereld van ambtenaren in het Stads kantoor en die van kunstenaars. Het project werd afgesloten met een discussie met alle deelnemende kunstenaars, betrokken ambtenaren en mensen uit de kunstwereld. De persoonlijke benadering van de ambtenaren door de kunstenaars heeft veel impact gehad, zowel bij de betrokken kunstenaars, medewerkers in het Stadhuis als ook in de kunstwereld.

01 10 01 Directiekeet 27 10 01

De keet van Ton Matton stond een maand lang voor het Stadhuis op de Coolensingel om medewerkers van binnen en publiek op straat op de hoogte te brengen van plannen die bij creatievelingen leven. De theatergroep Powerboat had de beschikking gekregen over deze mobiele kantoorkaart en probeerde het publiek te betrekken bij de subsidieaanvraag die ze aan het opstellen waren.

Publicaties:

– Website; zie onder www.ruimtebezetten.nl.

– RB-nieuwsbrief; vier brieven die in het jaar van de bezetting werden verzonden om de betrokken kunstenaars te informeren over ontwikkelingen binnen Ruimte Bezetten en om daarmee hun betrokkenheid bij het project te vergroten.

– 02 11 01 Ich kenne kein Weekend; op 01 10 01 zou het werkboek van Ruimte Bezetten gepresenteerd worden tijdens de sluiting van O (space) en opening van Dreamgarden. Het boek, dat een bundeling is van allerlei plannen en uitingen tot dan toe, is een gemeenschappelijk schetsboek waaraan de betrokkenen van het project verder konden werken. Om technische redenen verscheen het een maand later waardoor het meer een documentaire waarde kreeg.

– 01 02 02 RBvwbl (eindpublicatie); de eindpublicatie heeft geen titel, maar wordt aangeduid met de afkorting van Ruimte Bezetten vouwblad. Het bestaat uit 44 pagina's met 16 foto's, 24 interviews en een informatiekatern. De naast elkaar geplaatste indrukken, ervaringen en feiten stelt de lezer in staat om zelf een definitie samen te stellen van het gecompliceerde project dat Ruimte Bezetten is.

07 11 01 Johanna de Waanzinnige 10 11 01

Tijdens het invallen van de duisternis, werden buiten op het dakterras van het Stadhuis uitvoeringen van de opera (20 min.) van Alejandro Matamala (componist) en Lotte Bovi (zangeres) gegeven. Het stuk over de dramatische wending in het leven van een historische figuur is geschreven voor carillon, zangstem en bijzonder klein orkest. Per avond konden zo'n 40 mensen de voorstelling bijwonen. De mini-opera is speciaal geschreven voor de locatie die het idee bij de kunstenaars had opgewekt.

09 11 01 What are you waiting for? 10 12 01

Videoprogramma in de wachtruimte van Burgerzaken onder redactie van Hieke Pars, Leslie Robbins en Rona Mathlener. Op de vier reeds in de ruimte aanwezige monitoren –waarop voorheen reclames van stadstelevisie werden getoond– waren video's van 16 kunstenaars te zien. De programmakeuze was gebaseerd op het wachten dat het publiek in de ruimte doet.

15 11 01 De Werkelijke Werkplek 22 12 01

Annette Scheer heeft op drie verschillende locaties in een kantoor met een of meerdere werknemers gewerkt. Ze gebruikte de plek die voor haar beschikbaar was als atelier. Al werkende aan het vastleggen van indrukken kwam zij in contact met ambtenaren.

05 12 01 Is de post er al? 22 12 01

Een project van Mariëtte Maaskant waarin zij vijf visuele brieven zond aan alle werknemers van het Stadhuis in een ongeadresseerde, gesloten envelop. Door z'n persoonlijke en emotionele lading was het binnen het Stadhuis een project dat veel reacties opriep.

Textielstructuur

Een werk van Dieneke Vos, oorspronkelijk bedoeld voor de wachtzaal bij Burgerzaken, vanwege de onmogelijkheid om het daar te tonen werd het echter een versiering van de Burgerzaal in de kerstperiode. In januari 2002 was het werk te zien in de commissiekamer.

Walvistekening

Een muurtekening werd door Sahron Schiebos in een rookkamer van de afdeling Faciliteiten gemaakt in januari 2002. De kunstenaar tekende met brede viltstift een walvis ruimtevullend op de wanden. Tot op heden is het werk op de locatie aanwezig.

01 02 02 Sluiting

De sluiting van Ruimte Bezetten vond plaats op de omloop bij de Burgerzaal. Er was een bonte collage te zien van vormen van Ruimte Bezetten die gedurende het project gerealiseerd werden. Paddy Matthews maakte speciaal voor de locatie een installatie in de centrale hal.

21 02 02 De Vergeten Agenda

Een empowerment project van Maarten van Wesemael. De bevolking van Rotterdam werd in de gelegenheid gesteld om gebruikelijke sluiswachters te passeren en direct een door de gemeenteraad vergeten agendapunt aan te dragen. Op nonchalante maar accurate wijze werden de onderwerpen door hem als een regulier vergeten agendapunt op de raadsvergadering geplaatst. De politiek nam een deel van de punten over op haar eigen agenda.

Ruimte Bezetten winst en verliesrekening (bedragen zijn exclusief BTW)

IN	stg. Rotterdam 2001	FL 139.154,-
	RKS	FL 52.500,-
	CBK	FL 52.204,-
	VSB – Fonds	FL 25.000,-
	Gemeente Rotterdam	FL 56.403,-
	bijdragen deelnemers	FL 285,-
TOTAAL		FL 325.546,-
	projecten	FL 229.783,-
	website	FL 8.721,-
	publicatiekosten	FL 10.455,-
	coördinatie	FL 22.600,-
	projectenbegeleiding	FL 22.827,-
	algemene kosten	FI 15.984,-
	kantoorinrichting	FL 2.109,-
	kantoorkosten	FL 410,-
	administratie	FL 4.000,-
	vergaderkosten	FL 821,-
	openingen	FL 7.266,-
UIT	eindverslag	FL 570,-

Stichting Occupying Space
Mauritsstraat 167
3012 CH Rotterdam
T 010 4 139 139
F 010 4 149 636